

მზალო დოხტურიშვილი
სრული პროფესორი რომანისტიკაში
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ღვთიური და საერო სამართალი უმბერტო ეკოს რომანში
„ვარდის სახელი“

« ... *ho riscoperto così ciò che gli scrittori hanno sempre saputo (e che tante volte ci hanno detto): i libri parlano sempre di altri libri e ogni storia racconta una storia già raccontata*”¹(513)

« ... *esistono idee ossessive, non sono mai personali, i libri si parlano tra loro, e una vera indagine poliziesca deve provare che i colpevoli siamo noi* »² (533)

“... *tale era lo stile del chronista medievale, voglioso di introdurre nozioni enciclopediche ogni qual volta nominasse qualcosa*”³ (519)

“... *il Medio Evo è la nostra infanzia a cui occorre sempre tornare per fare l’anamnesi*”⁴(531)

იმდენი რამ ითქვა და დაიწერა უმბერტო ეკოს ამ პირველი რომანის გამოქვეყნების შემდეგ, რომ დიდხანს მომიწია ფიქრი, ვიდრე წინამდებარე სტატიის სტრუქტურას შევიმუშავებდი. საბოლოოდ, გადავწყვიტე, სტატიისთვის ეპიგრაფად წამემძღვარებინა უმბერტო ეკოს რამდენიმე მოსაზრება და თითოეული მათგანი განმევითარებინა ნაწარმოებში ჩემი საკუთარი ლიტერატურული „გამოძიების“ შედეგად. ეს რომანი კი უამრავი ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა. მათ მოგვიანებით ჩამოვთვლი და დავუმატებ ჩემ საკუთარ ინტერპრეტაციას, რომელიც შევიმუშავე ნაწარმოების მესამედ წაკითხვის შემდეგ. ამასთან ერთად, კითხვის პროცესში ვადარებდი ორიგინალის ტექსტს ფრანგულ და ქართულ თარგმანებს ღვთიური და საერო სამართლის კონცეპტების თარგმანის ადექვატურობის დასადგენად.

თავდაპირველად, შევეცადოთ, რამდენიმე სიტყვით განვმარტოთ, რას წარმოადგენს უმბერტო ეკოს რომანი „ვარდის სახელი“.

¹ ასე აღმოვაჩინე ის, რაც მწერლებმა კარგად იციან (და არაერთხელ უთქვამთ კიდევ ჩვენთვის): წიგნები სხვა წიგნებზე საუბრობენ და ყოველი ამბავი უკვე მოყოლილ ამბავს გვიყვება (701).

² არსებობს აკვიატებული იდეები და ისინი არასოდეს არავის არ ეკუთვნის, წიგნები ერთმანეთს ელაპარაკებიან და ნამდვილმა გამოძიებამ უნდა დაამტკიცოს, რომ დამნაშავეები ჩვენ ვართ (739).

³ ასეთი იყო შუა საუკუნეების მემატთანის სტილი: ენციკლოპედიური ცნობების მოცემა ყველაფერზე, რაც კი თხრობაში ნახსენები იქნებოდა (713).

⁴ შუა საუკუნეები ჩვენი ბავშვობაა, რომელსაც ანამნეზისთვის ხშირად უნდა მივუბრუნდეთ (735).

ფრანგი გამომცემლის თანახმად, « *c'est un roman admirable, mythique, où se côtoient une trame policière très bien montée et des enseignements précieux sur le monde médiéval* »⁵. ჩვენთვისაც ეს არის დეტექტიური რომანი, ვინაიდან მასში მიმდინარეობს გამოძიება, მაგრამ ტრადიციული დეტექტიური რომანისგან განსხვავებით, მისთვის დამახასიათებელია ერთი ფრიად მნიშვნელოვანი თავისებურება: გამოძიების დასასრულს გამომძიებელი უძღურია, მიუხედავად იმისა, რომ იპოვის დამნაშავეს, ხელი შეუშალოს დამატებით კიდევ ორ სხვა - მონასტრის წინამძღვრისა და ბიბლიოთეკის მცველის - მკვლელობას. უფრო მეტიც, და ეს კიდევ უფრო საგულისხმოა, მას არ შესწევს უნარი, თავიდან აიცილოს ხანძარი, რომელმაც გაანადგურა როგორც მონასტერში არსებული უნიკალური ბიბლიოთეკა, ასევე თავად მონასტერიც. მას ისიც კი არ შეუძლია გამოაცხადოს, რომ აღმოაჩინა მკვლელი, რომ დაადგინა ჩადენილი დანაშაულების მოტივი და მიზეზი და გამოძიების შედეგები სასამართლოს წარუდგინოს.

არის კიდევ სხვა მომენტები, რომლებიც ამ რომანს საკუთრივ დეტექტიური რომანებისგან განასხვავებს: თავდაპირველად, ეს არის შუა საუკუნეების ისტორიული მოვლენების თხრობა, რაც მას ისტორიული რომანის სტატუსს სძენს; ისტორიული ფაქტების გადმოცემისას ავტორი ავითარებს მნიშვნელოვან ფილოსოფიურ და თეოლოგიურ რეფლექსიებს, რაც იმის მტკიცების საშუალებას გვაძლევს, რომ „ვარდის სახელი“, იმავდროულად, ფილოსოფიური რომანიც არის; ეს არის რომანი, რომელიც ითხოვს მრავალჯერად წაკითხვას, ის ერთგვარი პალემფსესტია, რომელიც მიგვანიშნებს როგორც ექსპლიციტური, ასევე იმპლიციტური ინტერტექსტუალობის არსებობაზე, რაც ენციკლოპედიურ ცოდნის მიღების საშუალებას იძლევა; როგორც თავად უმბერტო ეკო აღნიშნავს, ის ვერ გაექცა ინტერტექსტუალობას. ასეა, ამბობს ის, « *ho riscoperto così ciò che gli scrittori hanno sempre saputo (e che tante volte ci hanno detto): i libri parlano sempre di altri libri e ogni storia racconta una storia già raccontata* »⁶ (513). ამგვარად, ეს წიგნი არის აგრეთვე წიგნებზე, ვინაიდან მასში უხვადაა გვერდები, რომლებიც მოგვითხრობს ამ საოცრად მდიდარ ბიბლიოთეკაში არსებულ იმ წიგნებზე, რომლებიც, როგორც უკვე ვთქვით, ენციკლოპედიურ ცოდნას გვაწვდიან. ეს არის აგრეთვე რომანი შუა საუკუნეების ევროპაზე, რომლის პერსონაჟები ევროპის სხვადასხვა ქვეყნების წარმომადგენლები არიან. მიუხედავად დეტექტიური რომანისათვის დამახასიათებელი სტრუქტურისა, ეს რომანი არის, როგორც თავად ავტორი აღნიშნავს, „... *essa è storia di libri, non di miserie*

⁵ ეს არის საოცარი, მითიური რომანი, რომელშიც თანაარსებობენ კარგად აგებული პოლიციური ხრიკები და მნიშვნელოვანი მონაცემები შუა საუკუნეების სამყაროზე.

⁶ ასე აღმოვაჩინე ის, რაც მწერლებმა კარგად იციან (და არაერთხელ უთქვამთ კიდევ ჩვენთვის): წიგნები სხვა წიგნებზე საუბრობენ და ყოველი ამბავი უკვე მოყოლილ ამბავს გვიყვება (701).

quotidiane, e la sua lettura può inclinarci a recitare, col grande imitatore da Kempis : « In omnibus requiem, et nusquam inveni nisi in angulo cum libro »⁷ (15).

მიუხედავად უმბერტო ეკოს მტკიცებისა, რომ თითქოს მელქელი ადსოს ხელნაწერი ავთენტური ფორმით გადმოწერა და ამგვარად, მას არავითარი კავშირი არ აქვს თანამედროვეობასთან, გამოძიების, ექვმიტანილთა დაკითხვის, აღიარების მიღებისათვის გამოყენებულმა ხერხებმა, სწრაფვამ, რადაც არ უნდა დაგიჯდეს, იპოვო განტევების ვაცი... ამ ყველაფერმა დაგვანახა, რომ მეთოდები და ხერხები არ იცვლება საუკინიდან საუკუნემდე და რომ მათ დღევანდელი ტოტალიტარული რეჟიმებიც არანაკლებ იყენებენ, ამის დასადასტურებლად იმ პროცესების საშინელებების გახსენებაც იკმარებდა, რომლებსაც სტალინური შეარქვეს (და რომლებსაც ჩვენი კონფერენციის მოხსენებების მნიშვნელოვანი ნაწილი ეძღვნება), მაგრამ რომლებიც ასევე წარმატებით გამოიყენებოდა მთელ მსოფლიოშიც მეოცე საუკუნეში, ამისათვის საკმარისი იქნება წავიკითხოთ „კომუნიზმის შავი წიგნი“⁸, რომელიც ავტორთა ჯგუფმა არქივებზე დაყრდნობით დაწერა და რომელიც გვთავაზობს გაუგონარი სისასტიკით განხორციელებული წამებების სულისშემძვრელ მაგალითებს. ამიტომაც შეიძლება არ დავეთანხმოთ ავტორს, როდესაც რომანის წინასიტყვაობაში ის წერს:

« ora mi sento libero di raccontare, per semplice gusto fabulatorio, la storia di Adso da Melk, e provo conforto e consolazione nel ritrovarla così incommensurabilmente lontana nel tempo (ora che la veglia della ragione ha fugato tutti i mostri che il suo sonno aveva generato), così gloriosamente priva di rapporto coi tempi nostri, intemporalmente estranea alle nostre speranze e alle nostre sicurezze »⁹ (15).

თუმცა, იმ დროს, როდესაც 1968 წლის 16 აგვისტოს ავტორმა პრადამი ის ტექსტი აღმოაჩინა, რომლის თაობაზეც საუბრობს, მსოფლიოს ახალი გადატანილი ჰქონდა მოვლენები, რომლებიც არანაკლებ საშინელი იყო, ვიდრე ისინი, რომლებიც რომანშია აღწერილი (მეორე მსოფლიო ომი, ორმოცდაათიანი წლების სტალინური რეპრესიები...), რომლებიც, შესაძლოა, ახალი ტექნოლოგიების წყალობით, უფრო დახვეწილი მეთოდებით

⁷ ესაა ამბავი წიგნებისა და არა ყოველდღიური უბადრუკობისა, და მისმა კითხვამ შეიძლება გვიბიძგოს, დიდ კემპელ მიმბამველთან ერთად წარმოვთქვათ: „სად არ ვემიე სიმშვიდე და ვპოვე იგი ოდენ კუთხეში, წიგნით ხელში“ (ლათ.) (24).

⁸ *სტეფან კურტუა, ნიკოლა ვერთი... – ”კომუნიზმის შავი წიგნი”*. თარგმანი ფრანგულიდან. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2011.

⁹ ახლა აღარაფერი მზლუდავს, თუნდაც მხოლოდ სიუჟეტისადმი ტრფიალით მოგიტხროთ მელქელი ადსოს ამბავი. და კიდევ უფრო მამხნევეს და მანუგემებს, რომ ეს ამბავი უსაშველოდ შორეულია (ახლა, როდესაც გონების სიფხიზლემ მისივე ძილის ნაშობი ურჩხული მიმოფანტა), ასე დიდებულად მოწყვეტილია ამჟამინდელიობას, უსასრულოდ დამორებული ჩვენს იმედებს, ეჭვებსა და უეჭველობას (24).

ხორციელდებოდა. უმბერტო ეკო ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ მან ეს წიგნი დაწერა უბრალოდ მწერლობის სიყვარულით და რომ ისტორიული ფაქტების აღწერას ანამნეზის გაკეთების დანიშნულებაა აქვს მხოლოდ. როგორც ავტორი ამბობს: *“... il Medio Evo è la nostra infanzia a cui occorre sempre tornare per fare l'anamnesi”*¹⁰ (531).

იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ავტორისთვის უმნიშვნელოა მის მიერვე წინასიტყვაობის დასაწყისში მოხსენიებული ფაქტი, რომ პრადამი წიგნის აღმოჩენიდან ექვსი დღის შემდეგ *„le truppe sovietiche invadevano la sventurata città”*¹¹ (11).

დაუსრულებლად შეიძლება საუბარი ამ მომუხსველი რომანის შინაარსის, სტილის, პოეტიკის სიმდიდრეზე, რომანისა, რომელიც ერთი ამოსუნთქვით შეიძლება წაიკითხო სუსპენსისა და დეტექტიური რომანისათვის დამახასიათებელი სტრუქტურის წყალობით, მაგრამ ამას აკეთებ ფანქრით ხელში, რათა შემდეგ კვლავ არაერთგზის დაუბრუნდე ფილოსოფიური რეფლექსიებით გაჯერებულ პასაჟებს, კიდევ იმ პასაჟებს, რომლებიც მოგვითხრობენ წიგნებზე, ისევე როგორც უნივერსალურ და კარგად ნაცნობ თუ ნაკლებად ცნობილ ავტორებზე, რომლებსაც შეუძლიათ ბევრი ასწავლონ თვით ყველაზე განსწავლულ ისტორიკოსებს, ფილოსოფოსებსა თუ ფილოლოგებს, ვინაიდან უმბერტო ეკო შუა საუკუნეების დიდი სპეციალისტია. როგორც ის თავად აღნიშნავს: *« Come ho detto in qualche intervista, il presente lo conosco solo attraverso lo schermo televisivo mentre del Medio Evo ho una conoscenza diretta »*¹² (512).

ნათქვამი ადასტურებს იმ ფაქტს, რომ რომანი მრავალი თვალსაზრისით შეიძლება შევისწავლოთ. მაგრამ კონფერენციის თემატიკიდან გამომდინარე, ჩვენ მიზნად დავისახეთ, გამოვკვეთოთ მსგავსება და განსხვავება ღვთიურ და საერო სამართალს შორის, დავადგინოთ მათ შორის არსებული ურთიერთობები, შევისწავლოთ იურისპრუდენციის ის საკვანძო კონცეპტები, რომლებიც განეკუთვნება რელიგიურ და საერო სფეროებს, გავანალიზოთ ამ ორი სფეროს კონცეპტებს შორის კავშირი. გამოვკვეთოთ მსგავსი ტერმინების/კონცეპტების/ცნებების ის ნიუანსები, რომლებსაც ისინი იძენენ ერთი სფეროდან მეორეში გადასვლის დროს.

ვინაიდან რომანი ასახავს შუა საუკუნეების მოვლენებს, პირველ რიგში გამოვყოფთ *ინკვიზიციისა* და, შესაბამისად, *ინკვიზიტორის* კონცეპტებს, რომლებიც მხოლოდ რელიგიური კონცეპტებია, მიუხედავად იმისა, რომ თავდაპირველად „ინკვიზიცია“ დროებით სასამართლო/სამართლებლივ

¹⁰ შუა საუკუნეები ჩვენი ბავშვობაა, რომელსაც ანამნეზისთვის ხშირად უნდა მივუბრუნდეთ (735).

¹¹ საბჭოთა ჯარებმა დაიპყრეს ბედკრული ქალაქი (17).

¹² როგორც ერთხელ ერთ ინტერვიუში ვთქვი, აწმყოს მხოლოდ ტელეეკრანებიდან ვიცნობ, შუა საუკუნეებთან კი უშუალო ურთიერთობა მაქვს-მეთქი (698).

ორგანიზაციას წარმოადგენდა (სიტყვა „ინკვიზიცია“ ხმარებაში 1160 წელს შემოვიდა და ნიშნავდა „ძიებას“). მოგვიანებით, 1215 წელს ლატრანში და 1229 წელს ტულუზაში გამართული საეკლესიო კრებების გადაწყვეტილებით ინკვიზიცია გარდაიქმნა რეგულარულ და მუმივიმოქმედ დაწესებულებად. 1231 წელს გრეგუარ IX-მ შექმნა ახალი სპეციალური სასამართლო/ტრიბუნალი, რომლის ხელმძღვანელობა მიანდო დომინიკელებს. პროცედურა გასაიდუმლოებული იყო. ნებისმიერი პიროვნების გასამართლება ხდებოდა უბრალო დასმენის საფუძველზე, მოსამართლეთათვის მთავარი იყო ბრალდებულებისგან მიეღოთ აღიარება. ამან კი 1252 წლიდან პრაქტიკაში წამების გამოყენება დანერგა. ამგვარად, შუა საუკუნეებში (XV საუკუნემდე) ინკვიზიცია ასრულებდა უზენაესი სასამართლოს ფუნქციას.

რაც შეეხება *ინკვიზიტორს*, რომელიც გახლავთ კიდევ ერთი ძირითადი/საკვანძო ცნება/კონცეპტი, უილიამ¹³ ბასკერვილის თანახმად, « *L'inquisitore è sottratto a ogni giurisdizione regolare... e non deve seguire le norme del diritto comune. Gode di speciale privilegio e non è neppure tenuto ad ascoltare gli avvocati* »¹⁴. (373).

უილიამის ამ სიტყვებიდან ჩანს, რომ ამ დროს პარალელურად არსებობს საზოგადო სამართალი - *diritto comune* (ფრანგულად - *droit commun*), რომელიც გამოიხატება ისეთი კონცეპტებით, როგორცაა *giurisdizione regolare*, ფრანგულად - *jurisdiction régulière*, ქართულად კი ნათარგმნია მხოლოდ როგორც *იურისდიქცია; braccio secolare* (ფრანგულად - *bras séculier*) - *საერო ხელი*¹⁵.

თქვენ ყურადღებას მივაპყრობ მესამე, საკუთრივ რელიგიურ კონცეპტზე, რომელიც გახლავთ *ერეტიკოსობა/მწვალებლობა*, რომლის ამომწურავ დახასიათებას იძლევა პაპის მიერ წარგზავნილი მეორე ინკვიზიტორი - ბერნარ გუი. მასზე მოგვიანებით ვისაუბრებთ.

ეს ტერმინი ზოგჯერ იცვლება მისი სინონიმით *juge* - მოსამართლე, რომელიც ერთდროულად რელიგიური და სამოქალაქო კონცეპტია.

ამ რომანის სპეციფიურობა იმაში მდგომარეობს, რომ ის ასახავს იმ მოვლენებს, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა შვიდი დღის განმავლობაში შუა საუკუნეებში, უფრო კონკრეტულად, 1327 წელს, ჩრდილოეთ იტალიის ერთ მონასტერში. ისტორიიდან ყველამ კარგად ვიცით, რომ ეს ის ეპოქაა, როდესაც უამრავ დანაშაულს ჩადიოდნენ, ხშირად ღმერთის სახელით, როდესაც

¹³ სადაოდ მიგვაჩნია რომანის მთავარი პერსონაჟის *Guglielmo*-ს (რომელიც იტალიურად წარმოითქმის როგორც *გულიელმო*) ქართული შესატყვისი *უილიამი*. მაგრამ ვინაიდან ქართული თარგმანის ორივე, 2011, 2012 წლების გამოცემაში ის ასეთი ფორმით არის გადმოტანილი, გაუგებრობის თავიდან აცილების მიზნით ჩვენც მას გამოვიყენებთ.

¹⁴ ინკვიზიციას არანაირი იურისდიქცია არ ეხება... და არც სამართლის რიგით ნორმებს იცავს. ის განსაკუთრებული პრივილეგიებით სარგებლობს და არც ადვოკატებისთვის ყურისგდება ევალება (509).

¹⁵ უნდა იყოს *საერო ხელისუფლება* (მ.დ.)

ეკლესიის მსახურთა ერთი ნაწილი ბრალს დებდა მეორე ნაწილს ერეტიკოსობაში/მწვალებლობაში, რომელიც მიჩნეული იყო ყველაზე დიდ დანაშაულად და როგორც კი მწვალებელს აღმოაჩენდნენ, მას უმალ აგზავნიდნენ კოცონზე, რაც უზენაეს სასჯელად ითვლებოდა, ვინაიდან მას უფლის ნებად მიიჩნევდნენ. როგორც ამტკიცებს ინკვიზიტორი გუი, « ... *i sacramenti siano stati istituiti da Nostra Signore, ... per fare una retta penitenza occorra confessarsi dai servi di Dio, ... la chiesa romana abbia il potere di sciogliere e legare su questa terra ciò che sarà legato e sciolto in cielo* »¹⁶ (376). ეს არის ეპოქა, როდესაც ადამიანებს შეეძლოთ, როგორც ეს გააკეთა მონასტრის მეკუჭნავემ, ისე მოეკლა მოყვასი, რომ დანაშაული არც კი გაეცნობიერებინა.

იმავედროულად, ეს არის ეპოქა, როდესაც დიდი უთანხმოება არსებობს პაპსა და იმპერატორს შორის, როდესაც თითოეული მათგანი მოქმედებს დადგენილი კანონების მიხედვით: საეკლესიო ხელისუფლება - წმინდა წერილის, ხოლო საერო ხელისუფლება - იმპერატორის მიერ დადგენილი კანონების მიხედვით. მაგრამ, როგორც ამას მოგვიანებით ვნახავთ, წმინდა წერილის განსხვავებული ინტერპრეტაციები ხშირად გამხდარა წარმოუდგენელი სისასტიკით განხორციელებული დანაშაულებების საფუძველი.

როგორც ყველამ კარგად ვიცით, ყოველ შემთხვევაში მათ, ვისაც უმბერტო ეკოს ეს რომანი წაუკითხვას, გამოძიებას ატარებს ხანგრძლივი გამოცდილების მქონე ყოფილი ინკვიზიტორი, ძალზე განსწავლული პიროვნება, იმპერიის თეოლოგი, რომელიც ფლობს ყველა იმ ძირითად ენას, რომლებზეც შექმნილია დიდი ნაწარმოებები ანტიკური ხანიდან მოყოლებული და რომელთა გადაწერაც ხდებოდა სკრიპტორი ბერების მიერ საუკუნეების განმავლობაში, რაც ხელს უწყობდა მონასტრებში მდიდარი ბიბლიოთეკების შექმნას, რომლებიც ხშირად ფლობდნენ იშვიათ ხელნაწერებს, როგორც ეს ხდება რომანში აღწერილ მონასტერში. გამოძიების პროცესში მას თან ახლავს 18 წლის ახალგაზრდა შეგირდი/მოწაფე, რომელიც, მონასტერში განვითარებული ამბების მომსწრე, მათ აღწერს 80 წლის ასაკში.

გამოძიებას აწარმოებს ის, ვინც, როგორც ამას მონასტრის წინამძღვარი ამბობს, « *in Inghilterra e in Italia... era stato inquisitore in alcuni processi, dove si era distinto per la sua perspicacia, non disgiunta da grande umanità* »¹⁷ (37), ...რომელსაც, უმრავლეს შემთხვევაში, ბრალდებულის უდანაშაულობის დამადასტურებელი განაჩენი ჰქონდა გამოტანილი.

¹⁶ წმინდა საიდუმლოებანი უფლის დადგენილია, ჭეშმარიტი სინანულისთვის საჭიროა, ღვთის მსახურის წინაშე მოინანიო, ... რომის ეკლესიას აქვს უფლებამოსილება მიწაზე განსაჯოს და გადაწყვიტოს ის, რაც ზეცაში განისჯება და გადაწყდება (513).

¹⁷ ინგლისსა და იტალიაში ინკვიზიტორად ყოფილა რამდენიმე სასამართლოზე და გამჭრიახობითა და ადამიანურობით გამოუჩენია თავი (53).

ჩვენ ვნახავთ, რომ სამი დღის შემდეგ გამოძიებაში ერთვება სხვა ინკვიზიტორი, ბერნარ გუი, პაპის თეოლოგი, რომელიც სავსებით მიესადაგება ინკვიზიტორის იმ განმარტებას, რომელსაც ვოლტერი თავის „ფილოსოფიის ლექსიკონში“ იძლევა:

« *L'inquisition est, comme on sait, une invention admirable et tout à fait chrétienne pour rendre le pape et les moines plus puissants, et pour rendre tout un royaume hypocrite... Au reste, on connaît assez toutes les procédures de ce tribunal, ... On est emprisonné sur la simple dénonciation des personnes les plus infâmes ; un fils peut dénoncer son père, une femme son mari ; on n'est jamais confronté devant ses accusateurs...* »¹⁸.

უილიამის მიერ წარმოებული გამოძიება შვიდ დღეს გრძელდება, მაგრამ მას არ მოჰყვება არავითარი პროცესი, ვინაიდან დამნაშავე თუ დამნაშავეები იმ ხანძრის დროს იღუპებიან, რომელმაც სრულიად გააჩანაგა მონასტერი და განსაკუთრებით ბიბლიოთეკა, ამ მონასტრის სიამაყე, და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, ხანძარი მოსპობს მკვლევლობების მთელი სერიის მოტივებს, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა შვიდი დღის განმავლობაში. ამგვარად, არამც თუ არ იმართება პროცესი, არამედ თვით მკვლელი თუ კონკრეტული დამნაშავეც კი არ არის გამჟღავნებული. სწორედ ამ დროს ის კონცეპტები, რომლებსაც დასაწყისში თითქოს ერთნაირი მნიშვნელობა ჰქონდათ როგორც რელიგიური, ისე სამოქალაქო ცხოვრებისათვის, იძენენ გარკვეულ ნიუანსებს მოტივების სპეციფიურობის გამო. და როგორც ამას თავად უმბერტო ეკო ამბობს რომანის 1983 წლის გამოცემის შენიშვნაში, საბოლოოდ აღმოჩნდება, რომ დამნაშავე თავად მკითხველია, რომელმაც მოინდომა სცოდნოდა და გაეგო უფრო მეტი, ვიდრე მას ამის უფლება ჰქონდა მიცემული იმის ან იმათ მიერ, ვინც ფიქრობდნენ, რომ ისინი დედამიწაზე გამოგზავნილი იყვნენ ღვთის ნების აღსასრულებლად.

სწორედ უილიამია ის, ვინც მიჯნავს ერთმანეთისგან ეკლესიის ძალაუფლებას და მეფის/პრინცის/მთავრის ძალაუფლებას; შესაბამისად, ღვთიურ სამართალს და საერო/სამოქალაქო სამართალს. მისი აზრით, « *sulla cui eresia solo la chiesa, custodo della verità, può pronunciarsi, e tuttavia solo il*

¹⁸ როგორც ვიცით, ინკვიზიცია მომხიბლავი და სავსებით ქრისტიანული გამოგონებაა იმისათვის, რათა კიდევ უფრო ძლიერნი გავხადოთ პაპი და სამღვდლოება, და იმისათვის, რომ მთელი სამეფო ფარისევლად ვაქციოთ... თანაც, საკმარისად ვიცნობთ ამ ტრიბუნალის/სასამართლოს ყველა პროცედურას, ... ციხეში გვსვამენ ყოვლად უბადრუკი პროვნებების სულ უბრალო დასმენის საფუძველზე; შვილს შეუძლია მამა დაასმინოს, ცოლს ქმარი; არასოდეს ხდება დაპირისპირება ბრალმდებლებთან...

braccio secolare può agire»¹⁹ ამის მტკიცებისას ის ეყრდნობა თავად ქრისტეს მაგალითს, რომელიც

«...non venne in questo mondo per comandare, ma per sottomettersi secondo le condizioni che nel mondo trovava, almeno per quanto riguardava le leggi di Cesare. Egli non volle che gli apostoli avessero comando e dominio, e perciò sembrava cosa saggia che i successori degli apostoli dovessero essere sollevati da qualsiasi potere mondano e coattivo. Se il pontefice, i vescovi e i preti non fossero sottomessi al potere mondano e coattivo del principe, l'autorità del principe ne verrebbe inficiata, e i inficerebbe con questo un ordine che, come si era dimostrato prima, era stato disposto da Dio»²⁰ (358).

ასეთი მსჯელობით უილიამს უნდა დაგვიმტკიცოს, რომ სწორედ ღმერთმა დაადგინა დედამიწაზე ასეთი წესრიგი, მიანიჭა რა თითოეულ ამ ხელისუფლებას - ეკლესიასა და მთავარს/მეფეს/იმპერატორს საკუთარი უფლებები და მოვალეობები. ამიტომაც არის, რომ საერო ხელისუფლებას არ შეუძლია აწარმოოს გამოძიება მწვალებლობაზე, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ეკლესია დაადგენს ამ დანაშაულს, მან საქმის კურსში უნდა ჩააყენოს საერო ხელისუფლება, მიუხედავად იმისა, რომ სწორედ ეკლესია აგზავნის კოცონზე მწვალებელს.

«Ma che dovrà fare il principe con un eretico. Condannarlo in nome di quella verità divina di cui non è custode? Il principe può e deve condannare l'eretico se la sua azione nuoce alla convivenza di tutti, se cioè l'eretico afferma la sua eresia uccidendo o impedendo coloro che non la condividono. Ma a quel punto si ferma il potere del principe, perché nessuno su questa terra può essere costretto coi supplizi a seguire i precetti del vangelo, altrimenti dove finirebbe quella libera volontà sull'esercizio della quale ciascuno verrà poi giudicato nell'altro mondo?»²¹(359)

¹⁹ მწვალებლობის გამოვლენა მხოლოდ ეკლესიას ხელეწიფება, როგორც ჭეშმარიტების მპყრობელს, თუმცა შემდგომი მოქმედება საერო ხელის საქმეა (490).

²⁰ მმართველად კი არ მოვიდა ამ ქვეყნად, არამედ - ქვეშევრდომად, და იმ წესებს ემორჩილებოდა, რომლებიც იმ გარემოში იყო დაწესებული - კეისრის კანონებს. მას არც მოციქულები შეურჩევია მმართველ-გამგებელთა შორის, და ვფიქრობ, ეს იმიტომ, რომ მოციქულთა მიმდევრებიც თავისუფალი ყოფილიყვნენ ყოველგვარი ამქვეყნიური ძალაუფლებისა და მისი თანამდევნი ზეგავლენისაგან. პონტიფიკოსზე, ეპისკოპოსებსა და მღვდლებზე რომ საერო მთავართა ძალაუფლება არ ვრცელდებოდეს, ის მთლიანად დამაბუნდებოდა და ამით შეირყეოდა წყობა, რომელიც, როგორც წელან დაგისაბუთეთ, ღვთის მიერაა დადგენილი (490).

²¹ მაგრამ როგორ დასაჯოს მეფემ ერეტიკოსი? იმ ჭეშმარიტების სახელით, რომელიც ეკლესიის ხელშია? მთავარმა ერეტიკოსი მაშინ უნდა დასაჯოს, თუ მისი მოქმედება ხელს უშლის და ზიანს აყენებს საზოგადოებას, მაგალითად, მაშინ, თუ მწვალებელი თავისი რწმენის გავრცელებისათვის განსხვავებული აზრის მქონეს კლავს და ავიწროებს. მეფის ძალაუფლება აქ მთავრდება, რადგან ამ ქვეყნად სასჯელის შიშით ვერავის აიძულებ, სახარებას მისდიოს.

ამგვარად, იმ დროს, როდესაც უილიამი ინკვიზიციას ახორციელებდა, თუ ის ვინმეს დამნაშავედ აღიარებდა, ამ უკანასკნელს მართლაც ჰქონდა ჩადენილი ისეთი დანაშაულებები, რომ მას სინდისის ქენჯნის გარეშე შეეძლო ის საერო ხელისუფლებისთვის გადაეცა. მოგვიანებით ვნახავთ, რომ მეორე ინკვიზიტორი, ბერნარ გუი, არ იზიარებს უილიამის მოსაზრებას.

იმავედროულად, უილიამის აზრით, ეს ორი ხელისუფლება, ღვთიური და საერო, ერთმანეთისგან საბოლოოდ არ არის გამიჯნული. „*La chiesa può e deve avvertire l'eretico que esso sta uscendo dalla comunità dei fedeli, ma non può giudicarlo in terra e obbligarlo contro sua volia*”²² (359). ამასთან ერთად, არსებობს მოსეს მიერ დადგენილი სამართალი და მისგან განსხვავებული, ქრისტეს მიერ დადგენილი სამართალი.

« *Si Cristo avesse voluto che i suoi sacerdoti ottenessero potere coattivo, avrebbe stabilito precisi precetti come fece Mosè con la legge antica. Non lo fece. Dunque non lo volle. O si intende suggerire l'idea che egli lo volesse, ma gli fosse mancato il tempo o la capacità di dirlo, in tre anni di predicazione? Ma era giusto che non lo volesse, perché se lo avesse voluto, allora il papa avrebbe potuto importe la sua volontà al re, e il christianesimo non sarebbe più legge di libertà, ma intollerabile schiavitù*”²³ (359).

უილიამის ეს თეოლოგიური რეფლექსია იმის მტკიცების საშუალებას გვაძლევს, რომ ერთი და იგივე ადამიანები არიან მორწმუნენი (ან ურჯულონი, მწვალებლობის შემთხვევაში) ეკლესიისათვის და მოქალაქენი - საერო ხელისუფლებისთვის, მათ შორის პაპიც, ეპისკოპოსებიც და მღვდლებიც, და რომ აბსოლუტური ჭეშმარიტების ერთადერთი მფლობელი და მისი დამცველი ეკლესიაა.

გამომიბების დასასრულს ჩვენ ვიგებთ, რომ ყველა, ვინც დაიღუპა, იმიტომ დაიღუპა, რომ მათ მოინდომეს უფრო მეტის ცოდნა, ვიდრე იმ ეპოქის რელიგიური დოგმების თანახმად უნდა სცოდნოდათ.

ამ შემთხვევაში საინტერესოა ბიბლიოთეკისა და ხორხეს ფიცის ფაქტორი, რომელსაც უილიამი მკვლელობის მიზეზის აღმოჩენამდე მიჰყავს. ბიბლიოთეკის დანიშნულება იყო შემოენახა ყველაფერი, რაც კი სადმე რამე

განა ჩვენი თავისუფალი ნებით ჩადენილი საქციელის გამო არ ვაგებთ პასუხს იმქვეყნად? (490-491)

²² ეკლესიამ უნდა გააფრთხილოს ერეტიკოსი, რომ ის მორწმუნეთა ერთობას ემიჯნება, მაგრამ ვერც განიკითხავს მას ამ ქვეყნად, ვერც რამეს აიძულებს (491).

²³ ქრისტეს რომ ნდომოდა, მის მოციქულთ იძულება შეძლებოდათ, ისეთ მკაცრ წესებს დაადგენდა, როგორც მოსემ დაადგინა. მაგრამ თუ იესომ ეს არ გააკეთა, ესე იგი, არ ინება. თუ ვინმეს სურს, გვაფიქრებინოს, უნდოდა, მაგრამ ვერ მოასწროო, არ დავეთანხმები, სამი წელი იქადაგა იესომ, რა ვერ მოასწრო? მართებულია, ვირწმუნოთ, რომ ეს არ იყო მაცხოვრის ნება. იესოს რომ ნდომოდა, მაშინ პაპი საკუთარ ნებას მეფეებსაც მოახვევდა თავს და ქრისტიანობა თავისუფლების კანონი კი არა, გაუსაძლისი მონობა იქნებოდა (491).

იყო შექმნილი და აქ მოტანილი, მაგრამ არავის უნდა ეცადა, უფრო მეტი შეეტყო მათ შესახებ.

ამ შემთხვევაშიც შესაძლებელია გავავლოთ პარალელი უმბერტო ეკოს რომანსა და თანამედროვეობას შორის, შუა საუკუნეებში მომხდარ მოვლენებსა და ყველა იმ მოვლენას შორის, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა შუა საუკუნეებიდან მოყოლოებული დღემდე. ტოტალიტარული რეჟიმისათვის დამახასიათებელია ტერორი, აკრძალვა უფრო მეტის ცოდნისა, ვიდრე ამის უფლებას რეჟიმი იძლევა. მილიონობით ინტელექტუალმა თუ უბრალო ადამიანებმა წლები გაატარეს გულაგში, უმრავლესობა იქ მხოლოდ იმიტომ დაიღუპა, რომ ისინი გაცნობიერებულად თუ გაუცნობიერებლად ეწინააღმდეგებოდნენ მოქმედ რეჟიმს. და როდესაც უმბერტო ეკოს ამ რომანში ვკითხულობთ, რა ხერხებს და საშუალებებს იყენებდა ინკვიზიცია იმისათვის, რომ ბრალდებულს ეღიარებინა რეალური თუ გამოგონილი დანაშაული და როდესაც მათ ვადარებთ იმ ხერხებს და საშუალებებს, რომლებსაც იყენებენ სამოქალაქო გამოძიების დროს, გაოგნებული ვრჩებით ადამიანის ფანტაზიით, რომელიც წამების ისეთ ხერხებს იგონებს, რომლებიც ექვმიტანილს აღიარებინებს არა მხოლოდ იმას, რაც მან რეალურად ჩაიდინა, არამედ იმასაც, როგორც უილიამი ამას ადსოს უხსნის, „*che avrebbe voluto fare, anche se non lo sapeva*»²⁴ (392).

ყველაზე სასტიკი ინკვიზიტორის პროტოტიპი რომანში ბერნარ გუია. ის წამების ხერხებს ეპოქისათვის დამახასიათებელი გასაოცარი მოხერხებულობით იყენებს. მას მიაჩნია, რომ იძულებულია გამოიყენოს დაკითხვის ის მეთოდები, რომლებიც მას არ მოსწონს, როდესაც მათ საერო სამართალი იყენებს. მკითხველი გაოგნებულია ჯერ თავად დაკითხვის პროცესით და შემდეგ წამების ნელი მომზადების ხერხებით (ვინაიდან *la giustizia di Dio ha secoli a disposizione*²⁵ (389)), რომლებსაც მთხრობელი ისეთი სიზუსტით აღწერს, რომ გგონია ამ სულისშემძვრელი სანახაობის თვითმხილველი ხარ.

« Chiedete all'Abate un luogo dove si possano predisporre gli strumenti di tortura. Ma che non si proceda subito. Per tre giorni resti in una cella, in ceppi mani e piedi. Poi gli si mostrino gli strumenti. Soltanto. E al quarto giorno si proceda. La giustizia non è mossa dalla fretta, come credevano gli pseud apostoli, e quella di Dio ha secoli a disposizione. Si proceda piano, e per gradi. E soprattutto, ricordate quanto è stato detto ripetutamente: che si evitino le mutilazioni e il pericolo di morte. Una delle provvidenze che questo procedimento riconosce all'empio, è proprio che la morte venga assaporata, e

²⁴ რის გაკეთებაც ეწადა, მაგრამ თავადაც არ იცოდა (534).

²⁵ ღვთიურ სამართალს საუკუნეები აქვს ხელთ (530).

*attesa, ma non venga prima che la confessione sia stata piena, e volontaria, e purificatrice*²⁶ (389).

კიდევ ერთი მსგავსება საერო სამართალთან.

ის თავის საქციელს იმით ამართლებს, რომ აღიარებს, რომ ისიც ცოდვილია, მაგრამ თავს მიიჩნევს ღმერთისგან წარგზავნილად მწვალებლობის აღმოსაფხვრელად, შესაბამისად ამ მოვალეობის შესრულებას წმინდა მოვალეობად განიხილავს.

მწვალებლობა ღვთიური სამართლისათვის ყველაზე დიდი დანაშაულია და ღვთის სასჯელი მწვალებლის კოცონზე გაგზავნაა, გადაწყვეტილება, რომელსაც პაპი ღმერთის სახელით იღებს. პაპის თეოლოგისათვის მწვალებლობა კომპლექსური ფენომენია. იგი გამოყოფს 5 კატეგორიას და თავის მხრივ უმატებს მეექვსეს: « ... *e ritengo palesemente amici degli eretici coloro nei cui libri (anche se essi non offendono apertamente l'ortodossia) gli eretici abbiano trovato le promesse onde sillogizzare nel loro modo perverso* »²⁷ (393).

ამგვარად, ინკვიზიტორი ადანაშაულებს წიგნებს და მათ ავტორებს მწვალებლობაში ხელის შეწყობაში, როგორც ამას ბიბლიოთეკის მცველიც აკეთებს. თუმცა, ბერნარ გუი ისე ტოვებს მონასტერს, რომ ვერ გაიგებს ნამდვილი დამნაშავის ვინაობას. თან წაიყვანს ეგრეთწოდებულ მკვლელს, რომლისაგან ის აღიარებით ჩვენებას არაადამიანური მეთოდების გამოყენებით იღებს. ამით მან მოძებნა განტევების ვაცი, რათა კიდევ ერთხელ დაუმტკიცოს პაპს თავისი ერთგულება.

როგორც უილიამი ადსოს უხსნის, ხშირად ინკვიზიტორები ცდილობენ, რადაც უნდა დაუჯდეთ, ამოგლიჯონ აღიარება ბრალდებულს, ფიქრობენ რა, რომ მხოლოდ ის არის კარგი ინკვიზიტორი, რომელიც პროცესს იმით ამთავრებს, რომ განტევების ვაცს პოულობს.

რაც შეეხება თავად უილიამს, ის ერთგული რჩება გამოძიების საკუთარი მეთოდისა, რომელსაც შესანიშნავად მიხვდა ბიბლიოთეკის მცველი: « *Sai, basta pensare etbreconstruire nella propre mente i pensieri dell'altro* »²⁸ (469).

²⁶ ჰკითხეთ წინამძღვარს, სად შეიძლება მომზადდეს ადგილი წამებისთვის. ბრალდებული სამ დღეს საკანში დატოვებთ, ხელებსა და ფეხებზე ხუნდები დაადეთ. შემდეგ კი წამების იარაღები აჩვენეთ. მხოლოდ აჩვენეთ. მეოთხე დღეს კი დავიწყეთ. ცრუ მოციქულები ჩქარობდნენ, ღვთიურ სამართალს კი საუკუნეები აქვს ხელთ, არსად ეჩქარება. ნელა ვიმოქმედებთ. შეგახსენებთ იმას, რაც არაერთხელ თქმულა: ერიდეთ დასახიჩრებას, არ შემოგაკვდეთ ბრალდებული. ცოდვილზე ზრუნვა სწორედ ის არის, ნელა გაიგოს სიკვდილის გემო, ელოდოს მას: სიკვდილი მაშინ უნდა ეწვიოს, როცა სრული, ნებაყოფლობითი, განმწმენდი სინანული ჩადგება ცოდვილისსულში (530).

²⁷ მწვალებელთა თანამზრახველად მივიჩნევ ავტორებს, რომელთა შრომებშიც (თუნდაც ისინი ღიად არ შეურაცხყოფდნენ სარწმუნოებას) მწვალებლებმა ის საფუძველი პოვეს, რომელზეც შემდგომ უკუდმართად დაამყარეს თავიანთი მოძღვრება (535-536).

²⁸ იგი, რომ საკმარისია, საკუთარ გრძნობებში გააცოცხლო სხვის აზრთა მდინარება (637).

საბოლოოდ, დანაშაულების წყაროდ ბიბლიოთეკა აღმოჩნდება, ბიბლიოთეკა, რომელიც შეიძლება განვიხილოთ როგორც რომანის ნამდვილი, აუხსნელი საუდუმლოებებით მოცული პერსონაჟი. ის არ ამართლებს მის მთავარ დანიშნულებას - მიიღოს მკითხველები, დააკმაყოფილოს ინტელექტუალების, ერუდიტების ცნობისმოყვარეობა, ხელმისაწვდომი გახადოს იშვიათი წიგნები, ბიბლიოთეკა, რომელსაც იცავს ერუდიტული პიროვნება. თუმცა ის შეპყრობილია იმ რწმენით, რომ სიცილი ეშმაკისეული თვისებაა და რომ ბიბლიოთეკის ვალია „ცოდნის დაცვა“ და არა ცოდნის „ძიება“. მისთვის « *il sapere altro non è che l'attonito commento di queste due verità – Io sono colui che è, disse il Dio degli ebrei. Io sono la via, la verità e la vita, disse Nostro Signore* »²⁹ (402). მისი აზრით,

“*ყველაფერი, რაც შემდეგ თქმულა, წინასწარმეტყველთა, ევანგელისტთა, მამათა და მოძღვართა მიერაა დამატებული ამ ორი დებულების განსამარტავად. ზოგჯერ წარმათთაც კი გამოუთქვამთ ამაზე მოსაზრება, უსჯულოთ, რომლებიც ამ ორ ჭეშმარიტებას არ აღიარებდნენ, და მათი მოსაზრებაც შეუთვისებია ქრისტიანულ ტრადიციას. მაგრამ სათქმელი აღარაფერია. უნდა ვიფიქროთ ამაზე, რუდუნებით მოვუაროთ, შევინახოთ, რაც უკვე თქმულა: მუდამ ეს იყო და კვლავაც ეს იქნება ჩვენი მონასტრისა და მისი ბრწყინვალე ბიბლიოთეკის მოვალეობა”* (548).

და ბერები რუდუნებით, თავგამოდებით და დიდი ერთგულებით ახდენდნენ ხელნაწერების გადაწერას, რომლებსაც ისინი მინიატურებით რთავდნენ საკუთარი ფანტაზიით თუ წმინდა წერილზე დაყრდნობით.

მიუხედავად იმისა, რომ არც ბიბლიოთეკის მცველი და არც ეკლესიის მამები არ იზიარებენ აღმოსავლელი ხალიფას გადაწყვეტილებას, რომელმაც ოდესღაც ცეცხლს მისცა ერთ-ერთი დიდი, ამპარტავნობით სწეული ქალაქის ვეებერთელა ბიბლიოთეკა და როცა წიგნები იწვოდა თურმე, ხალიფა ყვიროდა, „უნდა განადგურდეს ბიბლიოთეკა, რადგან ეს წიგნები, თუ ყურანში ნათქვამს იმეორებენ მხოლოდ, სრულიად უსარგებლოა, თუ მას ეწინააღმდეგებიან - საშიშიო“, ვინაიდან მათთვის « *Tutto ciò che suona di commento e chiarificazione alla scrittura deve essere conservato, perché delle scritture divine sumenta la gloria ; tutto quello che le contraddice non deve essere distrutto, perché solo lo possa e ne abbia l'ufficio, nei modi e nei tempi che il Signore verrà* »³⁰ (402), საბოლოოდ, მონასტრის სასიქადულო ბიბლიოთეკა ხსენებული ბიბლიოთეკის ბედს იზიარებს.

²⁹ ცოდნა სხვა არაფერია, თუ არა ადფრთოვანებით მოკრძალებით გამეორება ამ ორი ჭეშმარიტებისა - მე ვარ ის, ვინც არის, - თქვა ებრაელთა ღმერთმა. მე ვარ გზა, ჭეშმარიტება და სიცოცხლე, ბრძანა მაცხოვარმა (548).

³⁰ ის, რაც ღვთის სიტყვას ეწინააღმდეგება, კი არ უნდა გავანადგუროთ, უნდა შევინახოთ, რამეთუ მხოლოდ მაშინ შევძლებთ მარად და მარად მის უგულებელყოფას. უგულებელყოფა კი მისი საქმეა, ვისაც უფალმა ამის ძალა და უფლება მისცა (548-549).

ყველა ჩადენილ დანაშაულში დამნაშავე, დანაშაულების მოტივი და მიზეზი აღმოჩნდება არისტოტელეს *პოეტიკის* მეორე წიგნი, რომელიც ყველას დაკარგულად მიაჩნდა ან ფიქრობდნენ, რომ სულაც არ ყოფილა დაწერილი ან რომლის ერთადერთ ეგზემპლარს, უილიამის აზრით, ხორხე უნდა ფლობდეს. მას (ხორხეს) ეს წიგნი შიშის ზარს სცემს „*Perché era des Filosofo. Ogni libro di quell'uomo a distrutto una parte della sapienza che la cristianità avera accumulato lungo isecoli. I padri avevavno detto ciò che occorreva sapere sulla potenza del Verbo*”³¹ (476).

მაგრამ უილიამისთვის სიცილი თავისუფლებისა და გონებაგამჭრიახოების სიმბოლოა. ამ თავისუფლებას, ეკლესიის მსახურთა რწმენით, უპირისპირდება ღმერთის თავისუფლება, რომელიც «*è la nostra condanna, o almeno la condanna della nostra superbia*»³² (495), ვინაიდან მათთვის ამპარტავნობა, მწვალებლობასთან ერთად კიდევ ერთი ყველაზე მძიმე ცოდვაა, რომელიც უნდა დაისაჯოს.

სამწუხაროდ, ბიბლიოთეკაში უილიამისა და მისმა შეგირდის უნებლიე ხელშეწყობით გაჩენილმა ხანძარმა, ხელი შეუშალა ინკვიზიტორს, ფარდა აეხადა ყველა მკვლელობის საიდუმლოსათვის.

დასკვნის სახით ჩამოვაცალიბებთ რამდენიმე შეკითხვას, რომლებიც ნაწარმოების წაკითხვისას, ჩვენის აზრით, აუცილებლად გაუჩნდება მკითხველს:

როგორ უნდა ავხსნათ ის ფაქტი, რომ ბენედიქტელთა მონასტრის წინამძღვარი იწვევს ფრანცისკელ ინკვიზიტორს, რომელსაც თან ახლავს მისი ახალგაზრდა ბენედიქტელი ასისტენტი, გამოიძიოს ახალგაზრდა ბერის სიკვდილის მიზეზი იმ დროს, როდესაც რელიგიური ომი მიდინარეობს ერთი მხრივ, ფრანცისკელებსა და ბენედიქტელებს და, მეორე მხრივ, პაპობასა და იმპერიას შორის, განსაკუთრებით, თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ რომანში ფრანცისკელთა ორდენი, რომელიც აღწერილია, როგორც გამჭრიახი და მეცნიერული ცოდნით მდიდარი, უპირისპირდება ბენედიქტელთა ორდენს, რომელიც აღწერილია, როგორც უფრო ასკეტური. არის კი ის ნამდვილად დეტექტიური რომანი, როგორც ამას არა ერთი ლიტერატურული კრიტიკოსი მიიჩნევს, ვინაიდან მას აკლია ერთ-ერთი ყველაზე მთავარი ელემენტი, რომელიც ამ ჟანრის რომანისთვის არის დამახასიათებელი - გამომძიებელი მარცხს განიცდის, ის ვერ ახარხებს გამოაშკარაოს დამნაშავე და გადასცეს ის სასამართლოს. და კიდევ ერთი იმ მრავალ კითხვათაგანი, რომლებიც რომანის წაკითხვისას გვებადება, ეხება რომანის აქტუალობას.

³¹ იმიტომ, რომ ის ფილოსოფოსის დაწერილია. ამ კაცის თითოეულმა წიგნმა ნაცარტუტად აქცია დიდი ნაწილი ცოდნისა, რაც ქრისტიანობას საუკუნეთა მანძილზე დაუგროვებია. სიტყვის ძალაზე რაც უნდა გვცოდნოდა, მამებმა უკვე თქვეს (648-649).

³² ჩვენი სასჯელია, ან ჩვენი ამპარტავნობის სასჯელი მაინც (675).

ბიბლიოგრაფია

1. Umberto Eco – Il nome della rosa. TASCABILI BOMPIANI. XLVI edizione, 2000.
2. Umberto Eco – Le nom de la rose. Traduit de l'italien par Jean-Noël Schifano. GRASSET, 1982.
3. უმბერტო ეკო - ვარდის სახელი. მთარგმნელი ხათუნა ცხადაძე. „დიოგენე“, 2012.

géorgien	Français	italien	Phrases	remarque
სამსჯავრო	Le bras séculier			
პაპის დელეგაცია (509)	La légation pontificale (397)			
მსაჯული	Juge	giudice		
წინამძღვარი	Abbé	Abate		
სამართალი	Droit commun	Diritto comune		
მეკუჭნავე	Cellérier	cellario		
შემზარავ დანაშაულებზე დაიჭირეს	Etre pris en flagrant délit	Era stato colto in flagrante delitto		
	Ame pécheresse (398)			
	Se soustraire aux séductions de l'hérésie			
	Accomplir un acte de charité			
	Dépravation hérétique			
	Comparaître en justice			
	Eviter le châtiment		Crois-tu que les sacrements aient été institués par Notre Seigneur, que pour faire une juste pénitence il faille se confesser aux serviteurs de Dieu, que l'Eglise	

			romaine ait le pouvoir de délier et de lier sur cette terre ce qui sera lié et délié au ciel ?	
ამქვეყნიური მმართველობა	Gouvernement temporel			

Lors de l'enquête, on essaie au premier abord de trouver le criminel tout en essayant de trouver les motifs du crime.

Dans ce roman, il s'agit d'un des types les plus graves de crime, du meurtre, concept ou terme qui est commun au deux types de justice.

კიდევ ერთი კონცეპტი, რომელიც მხოლოდ რელიგიურია, გახლავთ *châtiment* სასჯელი, რომელიც ნაწარმოებია ზმნიდან *châtier*. ეს ტერმინი შემოდებულ იქნა 1190 წლიდან ლათინურიდან *castus – castus*, რაც ნიშნავს *rendre pure* განწმენდა, ხშირად იხმარება ზედსართავ სახელთან « *divin* » ერთად - *châtiment divin* - ღვთიური სასჯელი.

ამ რომანში საქმე ეხება დანაშაულის ერთ-ერთ ყველაზე უმძიმეს ტიპს, *მკვლელობას- meurtre*, რომელიც ორივე სამართლისათვის საერთო ტერმინი თუ კონცეპტია.

საერთო კონცეპტებია აგრეთვე *მსხვერპლი - victime*, ისევე როგორც *დამნაშავე - coupable უდანაშაულო innocent/juste - , მოწმე - témoin*. თუმცა

Mais l'Abbé croit que souvent le malin opère pour des causes secondes et qu'il peut pousser ses victimes à faire le mal de telle façon que la faute retombe sur un juste, jouissant du fait que le juste soit mené au bûcher au lieu de son succube.

Les descendants d'Adam, par la volonté de Dieu, avaient l'autorité sur les choses de cette terre pourvu qu'ils se pliassent aux lois divines

Dans cet extrait Guillaume est présenté comme le soi disant porte-parole des théologiens impériaux qui étaient en désaccord avec ceux de l'Eglise, même si, comme l'affirme le narrateur, la « doctrine » de *ces théologiens impériaux n'allait pas au-delà de certaines observations éparses sans prétention de s'imposer comme vérité de foi* » (379).

« *Dure passion et humble calvaire pour celui qui a été appelé par Dieu, comme ma personne pécheresse, afin de repérer le serpent de l'hérésie où qu'il se love. Mais dans l'accomplissement de cette œuvre sainte, on apprend que l'hérétique n'est pas seulement celui qui pratique l'hérésie à découvert. Les partisans de l'hérésie peuvent*

se reconnaître à travers cinq indices probants. Primo, ceux qui viennent en visite incognito pour les voir, tandis qu'ils sont gardés en prison ; secundo, ceux qui pleurent leur capture et ont été leurs amis intimes dans la vie (il est difficile en effet que celui qui fréquente longtemps un hérétique ne sache rien de son activité ; tertio, ceux qui soutiennent que les hérétiques ont été condamnés injustement, quand bien même leur faute a été démontrée ; quarto, les gens regardant d'un mauvais œil et critiquant ceux qui poursuivent les hérétiques et prêchent avec succès contre eux, et on peut les déduire à leurs yeux, à leur nez, à l'expression qu'ils cherchent à cacher, montrant par là leur haine de ceux pour lesquels ils éprouvent de l'amertume et leur amour pour ceux dont le malheur les affecte tant. Cinquième signe enfin : le fait qu'on recueille les cendres des hérétiques brûlés et qu'on en fasse un objet de vénération... Mais personnellement j'attribue une très grande importance aussi à un sixième signe, et je considère comme manifestation amis des hérétiques ceux dont les livres (même s'ils n'offensent pas ouvertement l'orthodoxie) ont offert aux hérétiques les prémises de leur argumentation perverse. » (418-419)

Le sort du témoin est pareil dans les deux justices. Guillaume l'explique bien à Adso : « *Salvatore accompagnera le cellérier, parce qu'il devra témoigner à son procès. Il se peut qu'en échange de ce service, Bernard lui accorde la vie sauve. Il pourra même le laisser filer, pour le faire tuer ensuite. Ou peut-être le laissera-t-il aller vraiment, car un être comme Salvatore n'intéresse pas un être comme Bernard. Qui sait, peut-être finira-t-il coupe-jarret dans quelque forêt de Languedoc...* » (436)

« C'est vrai, admit-il, j'ai déçu votre attente, mais je vous dirai pourquoi, Votre Sublimité. Ces crimes n'avaient pas pour origine une rixe ou quelque vengeance entre moines, mais ils sont liés à des faits qui prennent à leur tour origine dans l'histoire lointaine de l'abbaye... » (478)

Selon Guillaume, Dieu veut que l'on parle de tout.

კანონი საერთო კონცეპტია ორივე სამართლისათვის, იმ განსხვავებით, რომ La loi divine (ne) se prête (pas) à l'interprétation ღვთის კანონი არ ექვემდებარება ინტერპრეტაციას, ვინაიდან საღრმთო კანონებს მხოლოდ ერთი მნიშვნელობა აქვთ.

Les lois de la justice séculière ont une seule signification.

Une conclusion désespérée : il n'y a aucun ordre dans l'univers.

La liberté de Dieu est notre châtimeut ou au moins le châtimeut de notre orgueil.

J'ai beaucoup réfléchi avant d'élaborer la structure de ma communication. Il y a tellement de choses qui ont été dites depuis la publication de ce premier roman d'Umberto Eco. Alors, en mettant en épigraphe certaines citations de l'auteur, je me suis dit que j'allais développer chacune d'elles en effectuant ma propre enquête littéraire à travers ce roman qui se prête à une multitude d'interprétations que je vais énumérer plus tard en y ajoutant celle que j'ai faite après la troisième relecture du texte tout en comparant sa traduction en français et en géorgien au texte authentique.

Que représente, en quelques mots, le roman d'Umberto Eco « Le nom de la rose » ?

Selon la présentation de l'éditeur, c'est « un roman admirable, mythique, où se côtoient une trame policière très bien montée et des enseignements précieux sur le monde médiéval ».

Pour nous aussi, c'est un roman policier, puisqu'il y a une enquête qui est menée, mais il a une particularité qui le distingue d'un roman policier ordinaire puisque l'enquêteur, à la fin de son instruction, est impuissant, même s'il découvre le criminel, d'empêcher deux autres meurtres, celui de l'Abbé du monastère et celui du gardien de la bibliothèque. En plus, ce qui est encore plus grave, c'est qu'il est incapable d'éviter l'incendie qui ravage la bibliothèque exceptionnelle auprès du monastère, ainsi que le monastère lui-même ; il ne peut même pas annoncer qu'il a découvert le coupable, le motif et la raison des crimes et présenter les résultats de son enquête au tribunal.

Il y a d'autres moments forts qui le distinguent du roman policier proprement dit : c'est tout d'abord la narration des événements historiques médiévaux qui le fait un roman historique. A travers la narration des faits historiques, il y a d'importantes réflexions philosophiques et théologiques, c'est donc aussi un roman philosophique ; c'est un roman qui se prête à une lecture multiple, c'est une sorte de palimpseste qui nous renvoie à une intertextualité tant explicite qu'implicite et qui nous fournit des connaissances encyclopédiques ; comme le reconnaît Umberto Eco, lui-même, il n'a pas pu échapper à l'intertextualité. C'est comme ça, dit-il « *ho riscoperto così ciò che gli scrittori hanno sempre saputo (e che tante volte ci hanno detto): i libri parlano sempre di altri libri e ogni storia racconta una storia già raccontata* » ; de cette façon, c'est aussi un livre sur les livres, tant abondent les pages sur le contenu de cette bibliothèque extrêmement riche nous fournissant, comme je viens de le dire, des connaissances encyclopédiques. C'est aussi un roman sur l'Europe médiévale avec les personnages venant de différents pays d'Europe. Malgré sa structure de roman policier, le roman est, comme le dit l'auteur lui-même, « une histoire de livres, non de misères quotidiennes » (9). Et j'en passe.

Même si Umberto Eco affirme que le texte de manuscrit d'Adso de Melk est transcrit comme s'il était authentique et ainsi sans aucun lien avec l'actualité, l'étude des procédés de l'enquête, de l'interrogation des suspects, les procédés utilisés pour tirer l'aveu et l'aspiration à trouver coûte que coûte le bouc émissaire... nous a montré que ces procédés et méthodes ne changent pas d'un siècle à l'autre et sont utilisés avec la

même ardeur et le même succès, si l'on peut dire comme ça, par des régimes totalitaires de nos jours aussi pour ne citer comme preuve que les terreurs des procès que l'on a appelés staliniens (auxquels sont consacrés la plupart de communications de notre colloque), mais qui avaient été utilisés avec le même succès à travers le monde au vingtième siècle, il suffirait de lire « Le livre noir du communisme », rédigé par un groupe d'auteurs s'appuyant sur les archives, pour en avoir des preuves bouleversantes. Aussi, pouvons-nous contester l'affirmation de l'auteur, qui écrit dans la préface de son livre : Or, au moment où l'auteur a découvert, à Prague, le livre dont il parle, le 16 août 1968, le monde venait de subir les événements non moins atroces que ceux décrits dans le roman (la 2e Guerre mondiale, les répressions staliniennes des années cinquante), avec, peut-être, des méthodes perfectionnées grâce à de nouvelles technologies. Umberto Eco affirme d'avoir écrit ce livre « *par pur amour de l'écriture* ». Et il continue : « *C'est ainsi qu'à présent, je me sens libre de raconter, par simple goût fabulateur, l'histoire d'Adso de Melk, et que j'éprouve réconfort et consolation à la retrouver si incommensurablement éloignée dans le temps (maintenant que la veille de la raison a chassé tous les monstres que son sommeil avait engendrés), si glorieusement dénuée de rapport avec les temps où nous vivons, intemporellement étrangère à nos espérances et à nos certitudes* ». On a l'impression que pour l'auteur l'événement qu'il évoque lui-même tout au début de la préface que six jours après la découverte du livre à Prague, « *les troupes soviétiques envahissaient la malheureuse ville* » a très peu d'importance.

La réflexion qui suit contredit en même temps l'affirmation de l'auteur que j'ai mise en exergue, selon laquelle « *... il Medio Evo è la nostra infanzia a cui occorre sempre tornare per fare l'anamnesi* » – le Moyen Age est notre enfance, à laquelle on doit retourner pour faire l'anamnèse.

On peut parler infiniment de la richesse du contenu, du style, de la poétique de ce roman fascinant que l'on peut lire d'un trait grâce au suspense et à la structure d'un roman policier, mais avec un crayon à la main pour revenir et revenir, plus tard, sans cesse, à des passages pleins de réflexions philosophiques, à d'autres passages qui parlent des livres et des auteurs tant connus et universels que peu connus mais qui peuvent apprendre beaucoup de choses même aux historiens, philosophes ou philologues les plus érudits, car Umberto Eco est un très grand spécialiste du Moyen Age, comme il le dit lui-même, « *Come ho detto in qualche intervista, il presente lo conosco solo attraverso lo schermo televisivo mentre del Medio Evo ho una conoscenza diretta* » - Comme je l'ai dit une fois, dans une interview, je ne connais le présent qu'à travers l'écran télévisuel, tandis que je connais directement le Moyen Age ».

Tout ce que je viens de dire prouve le fait que le roman peut être étudié de différents points de vue, mais vu la problématique de notre colloque, ce qui nous intéresse dans notre communication, c'est d'étudier les concepts-clés de jurisprudence relevant de la religion et de la vie civile, d'analyser les rapports entre les concepts dans ces deux

domaines. Dégager les nuances des termes/concepts/notions similaires qu'ils acquièrent en passant d'un domaine à l'autre.

Ainsi, selon l'emploi dans ce texte des termes/concepts/notions de jurisprudence, nous avons dégagé quatre types de concepts liés à la justice, à savoir :

1. les concepts/notions uniquement religieux
2. les concepts/notions uniquement civiles
3. les concepts/notions similaires
4. les concepts/notions quasi similaires auxquels chaque domaine accorde quelques nuances

Comme la modalité de notre colloque nous limite dans le temps, je ne pourrai pas analyser les quatre catégories énumérées, je vais le faire dans l'article pour la publication. Aujourd'hui, je vais attirer votre attention sur quelques concepts-clés, le premier étant, puisque le roman relate les événements du Moyen Age, le concept d'inquisition et d'inquisiteur qui, dans le roman est un concept uniquement religieux, même si à l'origine (le mot apparaît en 1160 et veut dire « recherche »), elle est présentée comme un organisme judiciaire temporaire. Plus tard, c'est par les conciles du Latran (1215) et de Toulouse (1229) que l'inquisition a été transformée en établissement régulier et permanent. Et c'est en 1231 que le nouveau tribunal spécial fut organisé par le pape Grégoire IX, qui en confia la direction aux dominicains. La procédure était secrète. Toute personne pouvait être poursuivie sur simple dénonciation, l'essentiel pour les juges étant d'obtenir l'aveu des inculpés, ce qui, à partir de 1252, amena à utiliser la torture. Ainsi, au Moyen Age (jusqu'au XV siècle), l'inquisition remplit le rôle d'un tribunal suprême.

Pour ce qui est de l'inquisiteur, un autre concept-clé, il « *ne relève, selon Guillaume de Baskerville, d'aucune juridiction régulière, et il n'a pas à suivre les normes du droit commun. Il jouit d'un privilège spécial et n'est même pas tenu d'écouter les avocats* ». De ces paroles de Guillaume, on voit bien qu'à cette époque, il existe parallèlement la justice civile exprimée par des concepts, comme *juridiction régulière, droit commun, bras séculier*.

Un autre concept, uniquement religieux, c'est le *châtiment*, du verbe *châtier*, terme introduit à partir de 1190 du latin *castus* – chaste et qui veut dire *rendre pure*, souvent utilisé avec l'adjectif « *divin* » - châtiment divin.

Nous allons attirer votre attention sur un troisième concept uniquement religieux qui est celui d'*hérésie*, dont la caractéristique exhaustive est donnée par le 2e inquisiteur qu'Umberto Eco met en scène, Bernard Gui. On va en parler plus loin.

Ce terme est parfois remplacé par son synonyme *juge* qui est un concept à la fois religieux et civile (laïque).

La spécificité de ce roman consiste en ce qu'il relate les événements qui ont lieu, dans l'espace de sept jours, au Moyen Age, plus concrètement en 1327, dans un monastère dans le nord de l'Italie. Nous le savons tous de l'histoire, c'est l'époque où l'on commettait des crimes souvent au nom de Dieu, où une partie de religieux accusait

une autre partie d'hérésie qui était considérée comme le plus grave des crimes, et une fois l'hérétique révélé, on l'envoyait au bûcher, la peine qui était reconnue comme suprême, condamnation interprétée comme venant de la volonté de Dieu, car, comme en est persuadé le personnage fascinant de Salvatore, aide du cellérier du monastère, la justice divine peut être proclamée par la voix humaine et accomplie par la main humaine. C'est l'époque où l'on était capable, comme le fut le cellérier du monastère, « *même de tuer son semblable sans se rendre compte de son crime* ».

En même temps, c'est aussi l'époque où il y a une grande mésentente entre le pape et l'empereur qui agissaient, chacun, suivant les lois établies – pour le pouvoir ecclésiastique, par les Saintes Ecritures, pour le pouvoir séculier, par l'empereur. Or, comme nous allons le voir plus loin, l'interprétation diversifiée des Saintes Ecritures par les religieux était souvent à la base de crimes féroces et inouïs.

Comme vous le savez tous, j'espère que vous avez tous lu le roman et de ce fait, je ne vais pas m'attarder sur le contenu et je vais me limiter à le présenter brièvement, il y a l'enquête qui est menée par un ancien inquisiteur d'une longue expérience et très cultivé, théologien impérial, maîtrisant les langues essentielles dans lesquelles sont rédigés les grands ouvrages depuis l'Antiquité et qui ont été recopiés durant des siècles par les moines scribes, créant ainsi de riches bibliothèques auprès des monastères qui détenaient parfois de rares manuscrits, comme le monastère dont il s'agit dans le roman en question. Au moment de l'enquête, il est accompagné de son jeune disciple de 18 ans et qui, témoin des événements, les raconte au moment où il a 80 ans.

L'enquête est donc menée par celui qui, comme le dit l'Abbé du Monastère, « *En Angleterre et en Italie avait été inquisiteur dans plusieurs procès, où il s'était distingué pour sa perspicacité, non dépourvue d'une grande humanité* » (p. 36) ... qui en de nombreux cas avait décidé pour l'innocence de l'accusé.

Nous allons voir plus loin qu'un autre inquisiteur, Bernard Gui, théologien de pape, intervient trois jours plus tard et qu'il correspond parfaitement à la description qu'en donne Voltaire dans le Dictionnaire philosophique :

« *L'inquisition est, comme on sait, une invention admirable et tout à fait chrétienne pour rendre le pape et les moines plus puissants, et pour rendre tout un royaume hypocrite... Au reste, on connaît assez toutes les procédures de ce tribunal, ... On est emprisonné sur la simple dénonciation des personnes les plus infâmes ; un fils peut dénoncer son père, une femme son mari ; on n'est jamais confronté devant ses accusateurs... »*

L'enquête menée par Guillaume dure sept jours, mais il n'y aura pas de procès, ce dernier étant impossible vu le fait que le (les) coupables ou criminels périssent dans l'incendie qui ravage le monastère et surtout la bibliothèque, la fierté du Monastère, et chose curieuse, l'incendie emportera les motifs d'une série de meurtre effectuée dans l'espace de sept jours. Ainsi, non seulement il n'y a pas procès, même le coupable, le meurtrier ou le criminel concret n'est pas révélé. C'est là que les concepts qui, au départ, nous paraissent avoir le même sens pour la religion et pour la vie civile,

acquièrent des nuances à cause de la spécificité des motifs. Et comme le dit Umberto Eco dans la note qui accompagne l'édition du livre de 1983, il s'avère que finalement, le coupable, c'est le lecteur qui a voulu savoir et connaître plus qu'il ne lui était permis par celui ou ceux qui se croyaient avoir été envoyé(s) sur terre pour accomplir la volonté de Dieu.

C'est Guillaume qui délimite le pouvoir de l'Eglise et celui du prince ; par conséquent, la justice divine et la justice laïque. Selon lui, *l'Eglise doit se prononcer sur tel ou tel crime, même sur l'hérésie, mais c'est le bras séculier qui doit agir*. En prouvant ceci, il s'appuie « *sur l'exemple même du Christ, qui ne vint pas en ce monde, dit-il, pour commander, mais pour se soumettre aux conditions qu'il trouvait dans le monde, du moins eu l'égard des lois de César. Il ne voulut pas que les apôtres eussent commandement et domination, il semblait donc sage que les successeurs des apôtres dussent être allégés de tout pouvoir mondain et coercitif du prince, l'autorité du prince en serait invalidée, et ce faisant on invaliderait un ordre qui, comme il fut d'abord démontré, avait été disposé par Dieu* ». Par ce jugement Guillaume veut affirmer que c'est Dieu qui a instauré ce genre d'ordre dans le monde, attribuant à chacun de ces deux pouvoirs, à l'Eglise et au prince, ses droits et obligations. C'est ainsi que le pouvoir civil ne peut pas enquêter sur l'hérésie, mais après que l'Eglise constate (reconnait) et se prononce sur l'existence de ce crime, elle doit en informer le pouvoir civil, même si c'est elle (l'Eglise) qui envoie l'hérétique au bûcher.

« On doit certes prendre en considération des cas fort délicats – dit Guillaume – comme celui des hérétiques, sur l'hérésie desquels la seule Eglise, gardienne de la vérité, peut se prononcer, quand toutefois le seul bras séculier peut agir. Lorsque l'Eglise repère des hérétiques, elle devra certes les signaler au prince, qu'il est bon d'informer des conditions de ses citoyens. Mais que devra faire le prince avec un hérétique? Le condamner au nom de cette vérité divine dont il n'est pas le gardien? Le prince peut et doit condamner l'hérétique si son action nuit à la vie en société de tout le monde, si en somme l'hérétique affirme son hérésie en tuant et en entravant ceux qui ne la partagent pas. Mais là s'arrête le pouvoir du prince, car personne sur cette terre ne peut être contraint supplices aidant, de suivre les préceptes de l'Evangile, sinon on finirait cette libre volonté sur l'exercice de quoi chacun se verra ensuite jugé dans l'autre monde ?

Ainsi, à l'époque, où il exerçait l'inquisition, quand il avait « *reconnu quelqu'un coupable, ce dernier avait réellement commis des crimes d'une nature telle qu'il pouvait le remettre avec bonne conscience au bras séculier* ». Nous allons voir plus loin que l'autre inquisiteur, Bernard Gui, ne partage pas ces réflexions de Guillaume.

En même temps, selon Guillaume, les deux pouvoirs, divin et civil, ne sont pas définitivement séparés. « *L'Eglise peut et doit avertir l'hérétique qu'il est en train de sortir de la communauté des fidèles, mais elle ne peut le juger sur la terre et l'obliger contre sa volonté* ». En plus, il y a la justice établie par Moïse et celle établie par Christ qui est différente de la précédente. « *Si Christ avait voulu que ses prêtres obtinssent*

un pouvoir coercitif, continue l'ancien inquisiteur, il eût établi des préceptes précis comme fit Moïse avec la loi ancienne. Il ne l'a pas fait. Donc il ne l'a pas voulu. Ou entend-on suggérer l'idée qu'il le voulait, mais qu'il lui serait manqué de le dire, en trois années de prédiction ? Mais il était juste qu'il ne le voulût pas, car si telle avait été sa volonté, alors le pape aurait pu imposer sa loi au roi, et le christianisme ne serait plus loi de liberté, mais intolérable esclavage » (381-382).

Cette réflexion théologique de Guillaume nous laisse constater que les mêmes gens sont les fidèles (ou non fidèles, dans le cas de l'hérésie) pour l'Eglise, et les citoyens, pour le pouvoir mondain, y compris le pape, les évêques et les prêtres ; que le seul détenteur et le seul gardien de la vérité absolue est l'Eglise.

A la fin de l'enquête, nous apprenons que tous ceux qui son morts, le sont car ils ont voulu savoir plus qu'ils devaient savoir selon les dogmes des religieux de l'époque.

Ici, il est intéressant le facteur de la bibliothèque et du sermon de Jorge qui mène Guillaume à la découverte de la raison du meurtre. La désignation de la bibliothèque était de conserver tout ce qu'il y avait été créé et apporté d'ailleurs, mais il ne fallait pas essayer d'en savoir plus.

Là aussi, on peut faire le parallèle entre le roman d'Umberto Eco et l'actualité, entre les événements ayant eu lieu au Moyen Age et ceux qui ont été commis tout au long des siècles après le Moyen Age. Terreur, interdiction de savoir plus que ne l'autorisait et ne le permettait le régime est caractéristique pour le régime totalitaire. Des millions d'intellectuels ou de simples gens ont passé des années dans le goulag, la plupart y ont péri tout simplement parce ce qu'ils s'opposaient consciemment ou inconsciemment au régime en vigueur. Et quand dans ce livre nous lisons quels sont les moyens utilisés par l'inquisition pour faire tirer l'aveu de crime réel ou imaginaire à l'accusé et que nous les comparons avec les méthodes et procédés que l'on utilise dans la pratique de l'enquête laïque, on est stupéfait et sidéré par les fantaisies de l'homme qui imagine les moyens de torture qui font avouer au suspect non seulement ce qu'il a réellement fait, mais aussi, comme l'explique Guillaume à Adso, « *ce qu'il aurait voulu faire, même s'il ne le savait pas* » (417)

« *Il me répugne de recourir à des moyens que l'Eglise a toujours critiqués quand ils sont employés par le bras séculier, dit-il. Mais il est une loi qui domine et dirige même mes sentiments personnels* Trois notions reviennent constamment qui sont au cœur des événements : l'amour, la peur, le savoir.

Mais également – la curiosité, l'orgueil.

L'inquisiteur le plus cruel représenté dans le roman en la personne de Bernard Gui, les utilise avec une habileté surprenante et propre à l'interrogatoire de l'époque qui se voit obligé de recourir à des méthodes d'interrogation qu'il condamne lorsqu'elles sont utilisées par la justice laïque :

(il a bien évidemment, en vu, sans le dire, sans le préciser, la loi divine qui est au-dessus de tout). Le lecteur est impressionné et sidéré d'abord par le processus de

l'interrogation et ensuite par les procédés d'une lente préparation de la torture (parce que *la justice de Dieu à des siècles à sa disposition*), que le narrateur décrit d'une façon si précise que l'on croit assister à ce spectacle bouleversant.

Demandez à l'Abbé un endroit où l'on puisse préparer les instruments de torture. Mais que l'on ne procède pas tout de suite. Qu'il reste pendant trois jours dans une cellule, mains et pieds dans les fers. Ensuite, on lui montrera les instruments. Seulement. Et le quatrième jour, que l'on procède. La justice n'agit pas avec précipitation, comme croyaient les pseudo-apôtres, et celle de Dieu a des siècles à sa disposition. Que l'on procède lentement, et par degrés. Et surtout, rappelez-vous ce qu'on ne cesse de répéter : qu'on évite les mutilations et le danger de mort. Une des mesures providentielles que ce procédé concède à l'impie, c'est précisément que la mort soit savourée, et attendue, mais ne vienne pas avant que les aveux aient été complets, et volontaires, et purificateurs. » (414)

Encore une similitude avec la justice civile

Il justifie son action se présentant, tout en avouant être lui-même une personne pécheresse, comme désigné par Dieu de déraciner l'hérésie et il considère l'accomplissement de ce devoir comme une œuvre sainte.

L'hérésie, pour la justice divine, est le crime le plus grave et le châtement de Dieu est d'envoyer l'hérétique au bûcher, la décision que prend le pape au nom de Dieu. L'hérésie, pour le théologien de pape, est un phénomène complexe, il en énumère les 5 catégories établies auxquelles il ajoute, de sa part, une sixième, en disant : « *Je considère comme manifestement amis des hérétiques ceux dont les livres (même s'ils n'offensent pas ouvertement l'orthodoxie) ont offert aux hérétiques les prémises de leur argumentation perverse.* (419) »

C'est là, que l'inquisiteur accuse les livres et leurs auteurs de contribuer à l'hérésie, tout comme le gardien de la bibliothèque, pourtant il va quitter le monastère sans vraiment connaître le nom du véritable criminel, amenant avec lui le soi disant meurtrier à qui il a réussi à faire tirer l'aveu qu'il voulait par des méthodes inhumaines, trouvant ainsi le bouc émissaire pour prouver une fois de plus sa fidélité au pape.

Comme Guillaume l'explique à Adso, souvent les inquisiteurs, pour donner preuve de zèle, « *arrachent coûte que coûte un aveu à l'accusé, pensant qu'il n'est de bon inquisiteur que celui qui conclut son procès en trouvant un bouc émissaire...* ».

Quant à lui, il reste fidèle à sa méthode d'enquête que le gardien de la bibliothèque a parfaitement deviné : « *Tu sais, lui dit-il, il suffit de penser et de reconstruire dans son propre esprit les pensées de l'autre* » (498)

Finalement, c'est la bibliothèque qui s'avère source des crimes, bibliothèque que l'on peut considérer comme un véritable personnage du roman, enveloppée d'un mystère inexplicable, ne justifiant pas sa principale désignation – accueillir les lecteurs, satisfaire la curiosité des intellectuels, des érudits, offrir l'accès à des livres rares et qui, par la volonté d'un vieillard érudit, mais obsédé par la conviction que le rire est

faculté diabolique et que le devoir de la bibliothèque c'est « la garde du savoir » et non pas « la recherche » du savoir. Pour lui, « le savoir n'est rien d'autre que le commentaire étonné de deux vérités – *Je suis celui qui est, dit le Dieu des Juifs. Je suis la voie, la vérité et la vie, dit notre Seigneur.* Selon lui, tout ce qui a été dit en plus, fut proféré par des prophètes, par les évangélistes, par les Pères et par les docteurs pour rendre plus claires ces deux sentences. Et parfois un commentaire pertinent vint même des païens qui les ignoraient, et leurs paroles ont été acceptées par la tradition chrétienne. Mais à par ça, il n'y a plus rien à dire. Il y a à réméditer, gloser, conserver. Voilà ce qui était et devrait être l'office de notre abbaye avec sa splendide bibliothèque – pas autre chose ». Et les moines recopient avec abnégation et dévouement des manuscrits qu'ils ornent de miniatures selon leur fantaisie et d'après les Saintes Ecritures.

Même si le gardien de la bibliothèque ainsi que les docteurs de l'Eglise ne partagent pas la décision du calife orientale qui fait brûler une bibliothèque d'une ville orientale célèbre et glorieuse et orgueilleuse en disant qu'ils pouvaient et devaient disparaître : car « *ou bien ils répétaient ce que le Coran disait déjà, et donc ils étaient inutiles, ou bien ils contredisaient ce livre sacré pour les infidèles, et donc ils étaient pernicieux* », parce que pour eux, « *tout ce qui se veut commentaire et clarification de l'Écriture doit être conservé, car cela augmente la gloire des Écritures divines ; tout ce qui les contredit ne doit pas être détruit, car c'est seulement en les conservant que cela pourra être contredit à son tour, par qui le pourra et en aura l'office, dans les manières et dans les temps que le Seigneur voudra* » (429-430), la glorieuse bibliothèque du monastère partage le sort de la bibliothèque mentionnée.

Le coupable, le motif et la raison de tous ces crimes perpétrés est le deuxième livre de la *Poétique* d'Aristote « que tout le monde croyait perdu ou jamais écrit et dont, selon Guillaume, Jorge conserve peut-être l'unique exemplaire » (499), le livre qui lui inspire tant d'épouvante « *Parce qu'il était du Philosophe. Chacun des livres de cet homme a détruit une partie de la science que la chrétienté avait accumulée tout au long des siècles. Les pères nous avaient transmis ce qu'il fallait savoir sur la puissance du Verbe.* (506)

Mais pour Guillaume, le rire est le symbole de liberté et d'ouverture d'esprit.

A cette liberté s'oppose, selon la conviction des religieux, la liberté de Dieu qui « est notre châtement ou au moins le châtement de notre orgueil », vu le fait que pour eux l'orgueil est, à côté de l'hérésie, encore un péché le plus grave à condamner.

Or, l'incendie déclenché non sans la participation de Guillaume et de son disciple empêchera l'inquisiteur de dévoiler le mystère de tous les meurtres.

Et pour conclure, il y a plusieurs questions qui se posent :

Pourquoi l'Abbé d'un monastère bénédictin invite un inquisiteur franciscain accompagné d'un jeune assistant bénédictin à enquêter sur la mort d'un jeune moine, à l'époque où il y a une lutte religieuse entre, d'une part, franciscains et bénédictins

et, d'autre part, papauté et empire. Surtout que tout au long de ce roman, l'ordre franciscain, décrit comme plutôt ouvert d'esprit et riche de sciences, s'oppose à l'ordre bénédictin, décrit quant à lui de façon très austère. Est-ce vraiment un roman policier ? puisqu'il lui manque un des éléments essentiels caractéristiques à ce genre de roman – l'enquêteur est vaincu, il n'arrive pas à dévoiler publiquement le coupable pour le poursuivre au tribunal. Et une troisième question, parmi tant d'autres qui surgissent à la lecture de ce roman, concerne l'actualité du roman.

ამგვარად, იმის მიხედვით თუ როგორ არის გამოყენებული ამ ტექსტში იურისპრუდენციის კონცეპტები/ცნებები, ჩვენ გამოვკვეთეთ სამართალთან დაკავშირებული ოთხი ტიპის კონცეპტები:

1. მხოლოდ ღვთიური სამართლის კონცეპტები/ცნებები
2. მხოლოდ საერო სამართლის კონცეპტები/ცნებები
3. მსგავსი კონცეპტები/ცნებები
4. თითქმის მსგავსი კონცეპტები/ცნებები, რომლებსაც თითოეული სფერო გარკვეულ ნიუანსს ანიჭებს.

